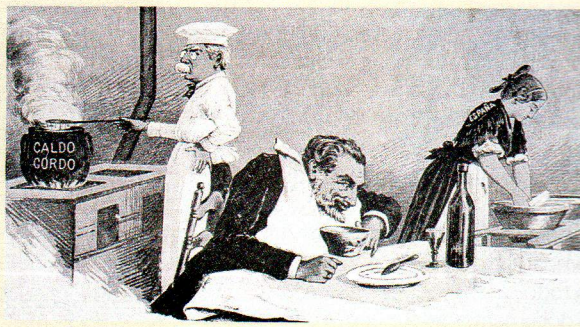

3 Desenvolve un tema a partir de documentos históricos.

Os seguintes documentos permiten elaborar unha composición sobre os fundamentos políticos da Restauración borbónica e o funcionamento real do sistema. Concibida como unha monarquía parlamentaria (Doc. 1) que se plasma na Constitución de 1876 (Doc. 2), a súa dinámica política estivo non obstante marcada pola manipulación da quenda pacífica entre os dous grandes partidos dinásticos (Doc. 3), o protagonismo do caciquismo (Doc. 4) e o recurso sistemático á fraude electoral (Doc. 5). Lembra que non se trata de elaborar un tema á marxe das fontes propostas, polo que debes apoiarte nelas ao elaborar a túa redacción.

***Proba de Acceso á Universidade (Universidades Públicas de Galicia), opción 1 de setembro de 2003.**

DOC. 3. SÁTIRA DO TURNISMO.

Cánovas e Sagasta alternáanse como cociñeiro e cliente, pero España sempre frega os pratos.

DOC. 1. O PROGRAMA POLÍTICO DA RESTAURACIÓN.

Orfa a nación agora de todo dereito público e indefinidamente privada das súas liberdades, natural é que volva os ollos ao seu habitual dereito constitucional e á aquelas libres institucións que nin en 1812 impediron que defendese a súa independencia nin rematar en 1840 outra empeñada guerra civil [...].

Afortunadamente, a Monarquía hereditaria e constitucional posúe nos seus principios a necesaria flexibilidade [...] para que todos os problemas que traia o seu restablecemento consigo sexan resoltos de conformidade cos votos e coa conveniencia da nación. Non hai que agardar que decida eu nada en firme e arbitrariamente; sen Cortes non resolveron os negocios arduos os Príncipes españois alá nos antigos tempos da Monarquía, e esta xustísima regra de conduta non hei esquecerla eu na miña condición presente, e cando todos os españois están xa afeitos aos procedementos parlamentarios.

Manifiesto de Sandhurst, 1874

DOC. 4. CRÍTICA AO CACIQUISMO NA POLÍTICA ESPAÑOLA.

Consecuencia de todo iso é o caciquismo, o entronizamento de certos individuos nas localidades, os cales, como instrumentos do deputado, son donos dos resortes administrativos [...]. O cacique dá e quita os miserentos postos de traballo dos que gozan os máis pobres do lugar; seus son o carteiro-peón, o secretario do Concello, o peón camiñeiro, o expendedor de efectos estancados. O cacique é quen ao facer a repartición da contribución carga a man ao adversario, alixeirando ao amigo [...]. Verdade é que o tirano da aldea, que tan grandes servizos presta ao deputado, someténdolle a localidade, abrume a este coas súas esixencias [...].

Benito Pérez Galdós, 1884

DOC. 2. CONSTITUCIÓN DE 1876.

Don Afonso XII, pola graza de Deus, rei constitucional de España; a todos os que as presentes viren e entenderen, sabe: Que en unión e de acordo coas Cortes do reino, actualmente reunidas, viñemos en decretar e sancionar a seguinte Constitución da Monarquía española [...]:

Art. 11. A relixión Católica, Apostólica e Romana é a do Estado. A nación obrígase a manter o culto e os seus ministros [...].

Art. 18. A potestade de facer as leis reside nas Cortes co Rei.

Art 19. As Cortes están formadas por dous corpos colexisladores iguais en facultades: o Senado e o Congreso dos Deputados [...].

Art.50. A potestade de facer executar as leis reside no Rei [...].

DOC. 5. DENUNCIA DA FRAUDE ELECTORAL.

Entre nós reina a farsa en toda a súa crueza, unha farsa completa, exclusiva das eleccións españolas. O mesmo se o sufraxio é universal que restrinxido, nunca hai máis que un só elector: o ministro da Gobernación. Este cos seus gobernadores de provincia e o innumerable exército de empregados de todas as clases, sen excluír os altos cargos da maxistratura e do profesorado, prepara, executa e consoma as eleccións [...], desde o fondo do seu despacho, situado no centro de Madrid [...]. Nada hai que sexa sagrado: listaxes electorais, urnas, escrutinio, todo é falseado polos nosos políticos baixo a inmediata dirección do gobernador civil de cada provincia.

Valenti Almirall, republicano federal, 1880

Tras o fracaso da experiencia republicana (1873), o partido afonsino promoveu a **restauración da monarquía na figura de Afonso XII**, fillo da raíña Isabel II. O partido afonsino, foi unha iniciativa de **Antonio Cánovas del Castillo** que se dotou dun programa político resumido no lema «Paz e orde» e na fidelidade ao príncipe Borbón. Neste propósito apoiábano os sectores sociais que anteriormente respaldaran a ditadura de Serrano (1874), entre os que figuraban a Igrexa, o exército e as clases acomodadas (terratenentes, burguesía comercial, financeira e industrial).

Os fundamentos da Restauración borbónica están recollidos no Manifesto de Sandhurst (Doc. 1), redactado por Cánovas e asinado por Afonso XII en decembro de 1874 e na Constitución de 1876 (Doc. 2).

No Manifesto establécese o **carácter hereditario e constitucional da monarquía** ao que se alude en varias ocasións, así como ao seu carácter aberto e integrador: «a Monarquía hereditaria e constitucional posúe nos seus principios a necesaria flexibilidade», á súa longa tradición histórica –«sen Cortes non resolveron os negocios arduos os Príncipes españois alá nos antigos tempos da Monarquía»– e á súa implantación na sociedade española, «xa afeita aos procedementos parlamentarios». Así mesmo, no Manifesto recóllense outras ideas fundamentais da Restauración, como a **confesionalidade católica do Estado**.

A **Constitución de 1876** xiraba arredor de tres principios fundamentais, recollidos tamén no Manifesto: 1) a monarquía era a expresión da **continuidade histórica** da nación española; 2) a monarquía era a **garantía da orde social**; e 3) o **monarca era a pedra angular do sistema político**, en que a soberanía é compartida entre o Rei –«pola graza de Deus», o que supón renunciar ao principio da soberanía nacional– e as Cortes, ao ser á vez o **xefe do exército** e ao **concentrar os tres poderes**: legislativo («a potestade de facer as leis reside nas Cortes co Rei», art. 18), executivo («a potestade de facer executar as leis residen no Rei», art. 50) e xudicial. Así mesmo, no texto constitucional sanciónase o **bicameralismo** das Cortes Españolas, formadas polo Senado e o Congreso dos Deputados (art. 19), e a **confesionalidade católica do Estado** («a relixión católica, apostólica e romana é a do Estado, art. 11), aínda que se recoñece a liberdade relixiosa.

O texto constitucional, ademais, recolle numerosos **dereitos individuais**: liberdade de expresión, de reunión, de asociación, de petición..., non regulando o dereito ao voto, que quedou fixado por dúas leis electorais posteriores, a de 1878 (censatario) e a de 1890 (universal masculino).

O sistema político da Restauración deseñado por Cánovas baseábase na **alternancia pacífica** no poder dos dous **partidos dinásticos**: o **Conservador**, liderado por Cánovas, e o **Liberal**, liderado por **Sagasta**; aínda que ambos os dous coincidían en moitos aspectos debido a que eran **partidos de notables** (en contraposición aos «partidos de masas» actuais) sen definición ideolóxica precisa, o Partido Conservador defendía posturas máis moderadas e o Partido Liberal máis progresistas. Á marxe da alternancia, se ben que formando parte do sistema de partidos da Restauración, quedaban os republicanos, os carlistas e os partidos que xurdiron ao abeiro dos movementos obreiro e nacionalista, como o PSOE ou a Liga Galega.

O **sistema bipartidista** precisaba dúas estratexias complementarias para funcionar correctamente: o **caciquismo** e a **fraude electoral**, que se ben outorgaban estabilidade á quenda pacífica, desprestixiaron progresivamente o sistema parlamentario. Este sistema bipartidista aparece caricaturizado nas viñetas que se presentan no Doc. 3, en que se representa a Cánovas e a Sagasta alternando na mesa (unhas veces como cociñeiros, outras como comensais) mentres que á nación española sempre se mantén como espectador na mesma posición subordinada (a muller que frega os pratos de ambas as dúas viñetas).

Os caciques, individuos ao servizo dos deputados nas vilas e cidades, eran, como sinalaba Benito Pérez Galdós nun artigo publicado en 1884 (Doc. 4), «os donos dos resortes administrativos» nas súas localidades: podían ofrecer favores aos amigos e impoñer obrigas aos inimigos, polo que tiñan nas súas mans o sentido do voto das persoas que se situaban baixo a súa influencia. O **cacique**, xa que logo, era un elemento fundamental na fraudulenta maquinaria electoral da Restauración, que como denunciaba o republicano federal catalanista, Valentí Almirall, en 1880, reduce o sufraxio, tanto ten que sexa universal ou restrinxido, a un único elector: o ministro de Gobernación. Este, co apoio dos gobernadores provinciais e un innumerable

exército de intermediarios, entre os que o cacique local era o responsable, en última instancia, de carretar os votos ás urnas, «prepara, executa e consuma as eleccións [...] desde o fondo do seu despacho, situado no centro de Madrid [...]». Nada hai que sexa sagrado: listaxes electorais, urnas, escrutinio, todo é falseado polos nosos políticos baixo a inmediata dirección do gobernador civil de cada provincia» (Doc. 5). Con todo, se algo fallaba e non resultaba elixido o candidato previsto para que a quenda mudase, recorríase á manipulación directa dos resultados electorais, práctica que recibía o nome de **pucheirazo**.

Debido a que esta práctica electoral **marxinaba do exercicio do poder a numerosos partidos políticos** (republicanos, socialistas e nacionalistas) que cada vez representaban a sectores máis amplos da sociedade, o sistema político da Restauración acabaría entrando nunha **profunda crise**.

UÑA POR UÑA E DENTE POR DENTE. OS POLÍTICOS SUXEITAN Á «REPÚBLICA», 1881